

■ AMZA SĂCEANU

Teatrul de azi, teatrul de mâine (II)

Rolul imaginii scenice este să-I determine pe spectator să reflecteze asupra temei. Noi stimulăm activitatea cerebrală a publicului, îl obligăm să gândească și să discute. Acesta este un aspect al teatrului. Dar există și un altul, care face apel la sensibilitate. Sub acțiunea spectacolului, sala trebuie să parcurgă un adevărat labirint de emoții. Teatrul nu acționează numai asupra gândirii, ci și asupra sentimentului.

Nu putem vorbi despre teatru fără a ne referi la public. Publicul timpului nostru, publicul de mâine. Publicul de teatru, așa cum scriam cândva, nu este o noțiune abstractă, el definește o întreagă categorie socială, care se manifestă ca unul dintre termenii relației de comunicare ce se stabilește, prin intermediul spectacolului, între creația artistică și receptarea ei. În afara raportului artă-public nu pot exista valori artistice, întrucât valorile au o existență socială, sînt componente ale realității primate prin prisma unei atitudini umane. Investigația sociologică, realizată nu de mult în Capitală, confirmă faptul că publicul nu este unitar, ci este alcătuit din mai multe categorii; neomogenitatea privește atât compoziția, cât și natura comportamentului față de teatru. Desigur, la ora actuală există, mai mult decît oricînd, o deschidere spre teatru, precum și o capacitate sporită de receptare, efect al transformărilor prin care a trecut societatea românească (contribuția teatrelor în acest sens fiind încă sporadică și ne semnificativă). E de crezut că, într-un viitor nu prea îndepărtat, vom avea un public mult mai omogen sub raportul capacității de receptare. Va crește, fără îndoială, participarea sa la împlinirea actului de pe scenă. Se vîntură tot felul de teorii, care tind să transforme publicul într-un partener formal, atent mai degrabă la mișcarea scenică decît la dezvoltarea ideii omului de pe scenă. Cred că în viitor se vor preciza atît rostul celui de pe scenă, cît și al celui din stal. Comunitatea de idei, de preocupări, meditația asupra destinului omului, vor face ca spectacolul să reverbereze în conștiința spectatorului.

Viitorul începe astăzi și se transformă în trecut cu viteza cu care ne-a obișnuit acest secol. Tot ceea ce facem reprezintă contribuția noastră la edificarea viitorului. Desigur, marea majoritate a proble-

melor viitorului sînt și ale noastre, dar sînt mai ales ale celor ce vor veni după noi; ei le vor trăi ca fiind ale prezentului lor, le vor rezolva după gustul lor și cu puterile lor, evident, diferite de ale noastre.

Dar chiar din punctul nostru de vedere, al prezentului, viitorul nu ne mai poate apărea ca o *terra nova* inaccesibilă, ci ca un cîmp larg de acțiune față de care ne simțim responsabili, pregătindu-l prin însăși fixarea obiectivelor acțiunii noastre de astăzi. Viitorul, concept care capătă o nouă semnificație prin atitudinea responsabilă și activă a prezentului, se cere nu numai intuit, cunoscut și investigat, ci și construit.

O cerință obiectivă a înaintării spre comunism este aprofundarea teoretică a problemelor dezvoltării orînduirii noastre, prefigurarea evoluției în perspectivă a societății socialiste.

În acest scop, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la Congresul al XII-lea al partidului, se impune o preocupare mult mai mare pentru studierea temeinică a schimbărilor ce au loc în domeniul forțelor de producție și al relațiilor sociale, în fizionomia și structura claselor sociale, în raporturile dintre ele, în viața statului.

În acest context de rapide prefaceri, de miraculoase realizări, determinate de explozia științifică, ce viitor poate avea teatrul?

Așa cum menționam și în alte împrejurări, teatrul viitorului nu poate fi desprins nici o clipă de omul viitorului, de sensibilitatea și capacitatea sa de a-și exprima gândurile și simțirea. Teatrul a apărut pe o anumită treaptă a dezvoltării sociale, ca o necesitate, un factor de progres în spiritualitatea omenirii. Caracterul său istoric nu constituie însă, în nici un caz, temeiuri pentru aserțiunea că el va trebui să dispară cu necesitate într-un alt moment al istoriei.

Viitorul teatrului nu este un concept abstract, anistoric. El trebuie privit în spațiu și în timp. Chiar dacă arta spectacolului — una dintre permanențele sale — a atins uneori perfecțiunea, ea se confruntă continuu cu medii socio-umane diferite, a căror reacție trebuie s-o ia în considerare.

Ţeşită din cadrul arenei, al pieţii publice sau chiar al scenei, aspirind la universalitate, arta teatrală — prezentă şi viitoare — îşi corelează evoluţia cu dezvoltarea umanităţii, a organizării sociale. Pentru că nimic din ceea ce este omenesc nu-i este străin. Joc de aezi, ritual, sărbătoare a cetăţii, teatrul avea să-şi cîştige un statut bine definit în viaţa acesteia chiar din antichitate. El era reclamat cu necesitate ca un mijloc de educare a virtuţilor, se implica în luptele politice, afirma cu tărie sentimente colective, pregătea cetăţenii să gîndească în întimpinarea timpului nou. Teatrul a căutat şi ieri şi caută şi azi răspunsuri şi provoacă neliniştitoare întrebări asupra destinului omului. Teatrul contemporan evoluează spre o adîncire a tuturor acestora, devenind cu stringenţă o problemă a omului, a destinului său ca specie, un mod propriu de răsfrîngere a lumii pe care omul o modelează animat de idealuri nobile, ades pritocite în însăşi retorta acestei arte cu vocaţie socială prin excelenţă. În Raportul la Congresul al XII-lea al P.C.R., tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia faptul că „oamenii muncii aşteaptă o creaţie artistică bogată, de o mare diversitate de genuri şi stiluri, cu adevărat revoluţionară, pătrunsă de spiritul înnoitor al socialismului, care să militeze cu pasiune pentru perfecţionarea socialismului şi omului.

O importanţă hotărîtoare are în această privinţă prezenţa permanentă a scriitorilor şi artiştilor în clocotul creaţiei şi muncii constructive, acolo unde se făuresc marile valori ale progresului uman.

Munca este uriaşul laborator în care se plămădesc personalităţile cu adevărat proeminente, se afirmă talentele autentice, se nasc geniile, se făuresc capodoperele — atît pe planul creaţiei materiale, cît şi al culturii“.

Trebuie modelat drumul artei teatrale de aşa manieră încît perioadele de încetinire, de stagnare, dificultăţile izvorîte din caracterul aparent banal, obişnuit, neexploziv, al evoluţiei teatrului să nu diminueze forţa de acţiune asupra destinului său social.

Apariţia cinematografului, a televiziunii au constituit, fiecare la timpul cuvenit, prin spectaculozitatea lor, tot atîtea privilejii de îndoială; n-au lipsit previziunile sumbre care mergeau de la suspectarea şi negarea mişcării teatrale contemporane acestor explozii pînă la însăşi negarea rostului teatrului; a fost zdruncinată de nenumărate ori încrederea în viitorul teatrului. Şi totuşi, de fiecare dată teatrul s-a redresat, cîştigînd după fiecare moment o nouă vigoare, redobîndindu-şi cu tărie tocmai mijloacele specifice de comunicare, care îl făceau înconfundabil, scoţîndu-l din această situaţie mai puternic. Nici o inovaţie tehnică

nu poate înlocui comunicarea directă, vie, nemijlocită cu publicul. Pelicula, spectacolul de televiziune rămîne acelaşi în prezenţa sau în absenţa publicului. Interpreţii nu sînt nici mai buni, nici mai răi indiferent de cîte ori s-ar prezenta pelicula. Pentru că le lipseşte această minunată putinţă de metamorfozare pe care o provoacă impactul dintre vorba rostită pe scenă şi public. În limitele aceleiaşi structuri, spectacolul de teatru poate fi nou de la o reprezentare la alta. Sufletul spectatorului e asemeni unei cutii de rezonanţă.

Actorul se întrece pe sine inventînd cu mai multă subtilitate. Spectacolul de teatru e o permanentă creaţie, ceea ce-i dă, faţă de toate artele, o individualitate aparte. Un text clasic, transcris pe peliculă, se dovedeşte poate vetust pentru înţelegerea posteroară. Sau, anticipînd dincolo de putinţa înţelegerii spectatorilor se naşte mort. Acelaşi text, în spaţiul scenic, prin însăşi condiţia creatorilor spectacolului, contemporani cu omul din stal, are şanse să fie reprezentat cu aceeaşi vigoare pe care i-au dat-o, acum cîteva sute de ani, cei dintîi. Un spectacol de teatru nu poate fi decît contemporan spectatorilor săi. Ne referim, fără îndoială aici la creatorii care-i cunosc menirea, şi cărora le stă şi în putinţă s-o facă. Un spectacol de teatru trebuie să se exprime, de fiecare dată, pornind de la o situaţie reală, concretă, individualitatea spectatorilor. Pelicula cinematografică, imaginea televizată n-are această putinţă. Ea se adresează unui spectator standardizat, unei medii matematice care trădează de cele mai multe ori realitatea.

Desigur, într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat, teatrul se va adresa unei lumi mai deprinse cu cuceririle ştiinţei, probabil că va fi revoluţionată şi tehnica de scenă. Dar teatrul va continua să se adreseze unui om care gîndeşte şi simte, adică ceea ce oamenii fac de cînd se ştiu, ba poate avînd chiar o mai mare predispoziţie pentru modelarea fiinţei lor interioare atît timp cît ştiinţa îl va ajuta să aibă mai mult timp pentru sine, cît ştiinţa nu-l va înstrăina de condiţia lui de om.

E ştiut că în societatea noastră socialistă, în societatea pe care o pregătim, comunismul, dezvoltarea tehnicii şi ştiinţei sînt mijloace prin care omul îşi recîştigă, îşi aprofundează dimensiunile sale umane. Deci teatrul se va adresa unui om mai instruit. Va fi tot mai mult un teatru al adevărului — politic, filozofic etc. — intrat în relaţie cu toate artele care trebuie armonizate cu calitatea vieţii sociale pentru că, aşa cum afirma tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cuvîntarea rostită de la tribuna Congresului al XII-lea

(Continuare la p. 96)